مۆسیقای جازی بێ تاو

حسن محمود رسول

مۆسیقای جاز توانی له گه‌ڕه‌کی پێست ڕه‌شه‌کانه‌وه [قوله ڕه‌شه‌کان] ده‌ست پێ بکاو په‌ل هه‌لداو نه‌ك ته‌نیا ولاته یه‌کگرتوه‌کان بگرێته‌وه به‌لکو هه‌موو جیهانی داگیر کرد به نه‌شو نما کردنو پێشخستنی ئاوازی نیو بۆ ئاوازو مۆسیقای کۆمه‌له مۆسیقی یه باخی بووه نوێ یه‌کان . . .

له به‌ر ئه‌وه ی‌که ڕۆحـــی مۆسیقای جـــاز په‌یوه‌ندی یه‌کی به‌تینی هه‌یه به بوونی دانیشتوانی ڕه‌ش پێستی ولاته یه‌کگرتوه‌کانه‌وه ، به‌م پێیـــه مێژووه‌که‌ی ته‌نها لایه‌نی مۆسیقا ناگرێته‌وه ، چونکه ئه‌و له به‌ر ئه‌وه‌ی که گوزاره‌یه‌کی میللی ڕاسته‌و خۆیه له خوارووی ولات پـــه‌روه‌رده بووه ، هـــه‌روه‌هـــا ئیستیعماری کشتوکال بوه هۆی دروست کردنـــی کۆیله و به‌خشنن داب‌و نه‌ریتێکی ڕژێمی کۆمه‌لایه‌تی‌و ئابوری ته‌واو شه‌رعی ، هێنده‌ی نه‌خایاند هه‌ر ئه‌مه له سالانی دواین چه‌رخی نۆزده‌وه بووه جێگه‌ی به یه‌ك گه‌یشتنی گه‌لێ بیروڕای جیاواز .

مۆسیقای جاز ، هه‌ر له سه‌ره‌تاوه ، مۆسیقای چوار ڕیتم ـ time ـ بووه ڕیتمی دووه‌م و چواره‌می جیا ئه‌کریته‌وه به پێچه‌وانه‌ی‌دروست بوونی کلاسیکی مۆسیقا به گشتی ، به‌لام تێکه‌ل بوونی په‌ره‌سه‌ندنی ئاواز به له ڕینه‌وه‌کان گۆڕانکاری یه‌کی جیا که‌ره‌وه ده‌رده‌خا ـ له ده‌نگی ڕه‌ش پێسته‌کان . هه‌ژاری و بێ ده‌رامه‌تی مۆسیقا ژه‌نه‌کانی جاز ی پێـــست ڕه‌ش هۆیه‌ك بووه بۆ پال پێوه‌نانیان بۆ دۆزینه‌وه و داهێنانی ئامرازی مۆسیقی تازه به به‌کار هێنانیان به ئـــه‌و زارانه‌ی له بارن بۆ به‌کارهێنان ئامرازی مۆسیقی تازه به به‌کار هێنانیان به ئه‌و زارانه‌ی لـــه بارن بـــۆ به‌کارهێنان ، وه‌ك ته‌شتی شۆرینی له ئاسنی کوتراوه Wash bard ـدروست کراو که لێیان ئه‌دان پاش ئـــه‌وه‌ی که ســـه‌ری په‌نجه‌کانی خۆیان بـــه قوچه‌که‌ی خه‌یاتی ئه‌گرت .

هه‌روه‌ها ئه‌بوایه که به هه‌رزانی و ئاسایی ترین جۆری ئامێره‌ی مۆسیقا ڕازی ببونایه وه‌ك ئامێری بانکو ، به‌لامه ئامێره له مس دروست کراوه‌کان ، وه‌ك جوقه‌ی کۆرنێت‌و توبـــاو ترومبون دا لـــه ڕێگای وه‌رگرتن و دانه‌وه وه له ئامێره میللی‌یه هه‌وایی یه به جۆشه‌کان په‌یدا ئه‌کران کـــه ئه‌میش به‌شـــێك بوونه له‌وان و دوایی پیانۆشیان به‌کار هێنا وه زۆر جار مایسترۆکان (٢) پیانۆیان له گه‌ل ته‌وقیعاتـــی ئۆرگۆنی کلێـــسا به‌کار هێناوه .

ئه‌گه‌ر وه‌رگرتنی گۆرانی‌یه ئینجیلیه‌کان جـــێ په‌نجه‌ی بنه‌ڕه‌تی خۆی له سه‌ر مۆسیقای زنجی به‌جێ هێشتبێ ، وا هه‌موو مانا پیرۆزه‌کانی خۆی له ده‌ست

ـ ، ه سه‌ر کناری به‌نده‌ره‌کان و کۆڵانه‌کانی نیو ئۆرلیانز به‌جێی هێشت .

له نیو ئۆرلیانزه وه بۆ شیکاغۆ : ــ

مه‌حفیس ، سانت لویس . کانساس سیتی و .... هه‌ندێ شاری تر وێستگاکانی سه‌ره رێگای به‌رمو باکوور بوون ، ناوه‌کانیان لکاونه‌ته ته‌ك بالآی مۆسیقای پێست ڕه‌شه‌کانی کیشوه‌ری تازه . به چوونه ناوه‌وه‌ی وڵاته یه‌کگرتوه‌کان بۆ شه‌ڕی جیهانی یه‌ك پێوه‌نه‌رێك بوو بۆ کۆچکاری گه‌وره و لێکتری ترازو بوونه‌وه . وه به بڕیاری میری به داخستنی کاباری یه‌کانی ستوریڤیل که یه‌کێ له هه‌ره گه‌ڕه‌که به ناو بانگه‌کانی نیو ئۆرلیانز بوو . زۆری وه‌ك سیدنی بیکیت Sidney Bechet (کلارنێت ژه‌ن و تاك سالسیفۆن ژه‌ن) ؛ وه لویس ئارمسترونگ Louis Armstrong وه کینگ ئۆلیڤر King oliver وه تومی لادنییه Tommy Ladner (ترۆچێت ژه‌ن)وه کید ئوری kid ory (ترومیون) ؛ نیوئۆرلیانزیان جێ هێشت و به‌ره‌و شیکاغۆ که‌وتنه ڕێ وه له‌وێ تێکه‌ڵ به کۆمه‌ڵه‌ی جاز بوون که له گه‌ڕه‌که‌کانی شاره پێست ڕه‌شه‌کانی باکووری وڵات وه‌ده‌رکه‌وتن، له وانیش وه‌ك پیانو لێده‌ران ئێرل هاینز Earl Hines و فاش وولر Fats Waller وه زۆری نه‌خایاند که شیکاغۆ بووه کۆڕه‌پانێکی به‌رفراوان و ئاڵقه‌یه‌کی په‌یوه‌ندی گرنگ و به‌به‌هاو مه‌زن له مێژووی نه‌مری بوونی مۆسیقای جاز ئه‌ویش له‌به‌ر هه‌ندێ هۆ که به کورتی ئه‌مانه‌ن : ــ

له ناحیه‌ی مۆسیقی یه‌وه ، به‌رانبه‌ری میانی سیمای مۆسیقای نیو ئودلیانز و سیمای مۆسیقای کۆیله‌کان که له باکوری وڵات په‌لی هه‌ڵدا ، پیانو لێ ئه‌درا وه‌ك کۆکه‌ره‌وه‌یه‌ك له به‌ینی ئیقاع و ئاواز وه گیتار له جیاتی بانگو به کار ئه‌هێنرا وه به‌یه‌ك گه‌یشتنه‌وه‌ی نه‌وه‌کانی کۆیله‌کان و یاخود منالآنی ورده بورژوایی یه‌کان له گه‌ڵ نوێنه‌رانی به‌ره‌ی تازه که له ناوچه پیشه‌سازی یه که‌وره‌کانی باکور سه‌ریان هه‌ڵدا . له‌گه‌ڵ ئه‌مانه‌شدا زۆربه‌ی مۆسیقی یه پێست سپی یه‌کانی شیکاغۆ تێکه‌ڵی ئه‌م شه‌پۆله تازه‌یه بوون و هێندێکیان وه‌ك بینی جودمان Benny Goodman چه‌ند تاکێکی باشیان له پێست ڕه‌شه‌کان راکێشایه ناو باشترین تیپی مۆسیقا یانه‌وه . ، ئه‌وه‌ی گوێ بده‌ند لایه‌نی ڕه‌گه‌ز په‌رستی له‌و تاکانه‌ی که رازی‌بوون به‌و تێکه‌ڵاوی به‌و دابڕانه به پیر ئه‌و بانگه‌وازه وه چوون میز میزرو Mezz Mezzro (کلارنێت ژه‌ن)ی جازی پێست ڕه‌ش . رازی بونێکی دا تا پله‌یه‌ك که هه‌ڵسا به‌ناو نوسی خۆی وه‌ك به‌نده‌یه‌کی خزمه‌تی ئه‌و هونه‌رد . ود له باری ئابووری یه‌وه مۆسیقای پێست ڕه‌شه‌کانی ئه‌مه‌ریکا ، به‌رهه‌م هێنه‌رانی قه‌وان ی خرۆشاندو زۆربانی پاره داری بلند کرد ؛ هه‌روه‌ها رادێو و پرۆگرامه‌کانی په‌ره‌ی سه‌ندو هه‌نگاوی به‌ره‌و پێش چوونی تازه ئه‌وروپا به گشتی به‌ره‌و پێش هاتنی خۆ نواندنه پێست ڕه‌شه‌کانی کرد . پێش هاتێکی زۆر بێ هاوتا .

چه‌ته‌وله‌کانی ئه‌هریمه‌نه شینه‌کان و گۆرانیه ئینجیلیه‌کان : ــ

ئێمه بێ کومانین له‌وه‌ی که مۆسیقای ره‌سه‌نی جاز سیمایه‌کی پیاوانی پێوه لکێنراوه . به‌ڵام ئه‌مه ئه‌وه ناگه‌یه‌نێ که نکولی و ڕه‌فزی ده‌نگی ناسك و به‌سۆزی ئافره‌تی کردبێ . گۆرانی بێژ له کۆمه‌ڵی [ئه‌هریمه‌نه شینه‌کان] دا ناسکی ده‌رده‌خا و خۆشه‌ویستی و دلداری‌یه که‌ی ده‌رئه‌بڕێ جا ئه‌گه‌ر شێوه‌ی شادی یاخود کۆیره‌وه‌ری وه‌رگرتبێ ، وه سوره له سه‌ر شه‌ڕو شۆڕو سه‌رکه‌وتنه‌کانی و به زمانێکی یاراو له‌به‌ینی پالی و ئاسایی دا لێکیان ئه‌دات بیج بل برونزی Big Bill Broonzy که سه‌رکاری کۆمه‌ڵه‌ی ئه‌هریمه‌نه شینه گوندی یه‌کانی ئه‌کرد تا سالی ١٩٥٨ یش ، ئه‌م کابرایه کرێکارێکی کشتوکالی وگۆرانی بێژی که‌ڕیده‌و له هه‌مان کاتیش دا گیتار ژه‌نێکی باش و لێ هاتوو بوو ... وه ئه‌هریمه‌نه شینه‌کانی شاره‌کان که به‌ڕێوه به‌ره‌و سه‌رکاری تیی‌یان ئیمپراتۆره بیسی سمیث Bessie Smith بوو . به‌ڵام گرانی پێکهاتنی هارمۆنی مۆسیقای ئه‌م دوو تیپه مۆسیقی‌یه هۆیه‌ك بوو بۆ په‌ره نه‌سه‌ندنیان به‌موقولی یه‌ی که مۆسیقای پێست ڕه‌شه‌کانی تیا په‌ره‌سه‌ندو بوو هه‌روه‌ك چۆن له گۆرانی‌یه ئینجیلیه‌کان رووی دا ، که ئیلهام له دین وه‌رگرتنی ڕووت بوو یه‌ك تاك به‌ته‌نیا به‌ڕێوه‌ی ئه‌برد،به‌پێچه‌انه‌ی مۆسیقا روحی‌یه زنجیه‌کان (پێست ڕه‌شکان) که به‌بوونی کۆمه‌ڵێ که‌س به‌ڕێوه ئه‌برا . هه‌رچۆنێ بێ مه‌سه‌له ، به‌ڵام ئه‌وه له‌یاد نه‌که‌ین که بۆ ده‌قی

گۆرانی‌یە ئینجیلیەکان بێژەری مەزن دەرکەوت کە لە سەروو هەموویانەوە ماهالیا چاکسون Mahalia Jackson ەوو بو . نزیك بە کۆتایی بیستەکان ، پیانو لێدەرانی شاری شیکاغۆ سیمایەکی تازەو جیا کەرەوەیان بەخشی‌یە مۆسیقای ئەهریمەنەکان کە پێی ئەوترا بووجی ووچی Boogie Woogie یاخود [گۆرانی بێژی ڕەش پێست] ئەمەش هەر ئەو سیمایە بوو کە لە پاشدا مۆسیقای ڕۆك ئاند ڕوڵ ی ئێ هەڵقولا پەلی هەڵدا .

لە ژەندنی ئەم جۆرە مۆسیقایەدا دەستی ڕاست کاری لێدانی یەك بە دوای یەکدای بە پەلەیە، بە دەستی چەپیش ئیقاع ڕادەگرێ بە کۆمەڵ کۆمەڵی کورت لە هارمۆنە ئاوازەی یەکان کە لەتەك تەوقیماتی تیژ ڕەودا بڕ ناکات . ناوی ریفس riffs بەسەر ئەو دێرە مۆسیقی‌یە کورتانە دا کە یەك بە دوای یەکداو بێ پچڕان دێت ، ئەبرێت . پیانو لێدەر پاین توپ سمیث Pine top Smith بو کە شێوازی بووچی ووچی داهێنا ، وە بە بەهرەترین پسپۆری ئەو هونەرە مید لوکس لویس Meade lux lewis ناو بوو کە لەئەوروپا زۆر ئەبینرا ، بەتایبەتی پاش ئەوەی لەفەرەنسا جێگیر بوو بوە ڕەزامەندی زۆربەی گەنجەکانی .

سەدەی سوێنج : ـ

سوینج Swing مایسترۆی تایبەتی مۆسیقای جازە کە مۆسیقا ژەنەکانی ئەیکوێژنەوە بۆ گوێگرەکان ناونانی ئەم ووشەیە لە سەردناوە ئەگەرێتەوە بۆ زمانی جاز بەڵام جەماوەری ئەمەریکی بەرفراوان بەکاریان هێناوە لە سەرەتای ساڵی ١٩٣٥ ە وە بۆ بەخشینی بەڵگەنانی تیپە مۆسیقی‌یە گەورەکان Big bands وەك کۆمەڵەی بێنی جودمان Benny good man لە ا پێست سپی‌یەکان بوو . لە سەرەتای دەسپێکردنی ئەو ساڵەوە مۆسیقای سوینج لە گشت ئەوروپادا پەخش بۆوە زیاتر بە سیفەتێ کە مۆسیقای جازی سپی پێستەکان بوو ، خەلکی بەرەو پیری ئەهاتن وجەماوەری زیاتر ئەبوو . ئەمە لەچاو جازی زنجیەکاندا . لە بەینی پارچە بیژەیی‌یە بێ ماناکانی دا کە هەندێ لە ئاواز دانەرانی بەکاریان ئەهێنا، لەوانیش لویس ئارسترونگ و ئیلا فیتزجرالد Ella Fitzgerald زاری سوینج و هەندێ جاریش زازو بۆ بەلگەدان بە ژەنەرانی ئەم جۆرە مۆسیقایە .

دیوك ئالنجتون : مامۆستای بێ هاوتا : ـ

دیوك ئالنجتون Duke Ellington پیانو لێدەر و مۆسیقا دانەر ـ مؤلف ـ ی لێ هاتوو و سەرۆکی تیپێکی مۆسیقی (ئۆرکەسترا) پاش ماوەیەکی کورت توانی سیماو هێزی دەنگی کەسایەتی بەپێز بخاتە سەر تیپە مۆسیقی‌یەکەی ، لە بەر ئەوە ئەبینین کە دانانو ریك خستنی مۆسیقی ، گەیشتنە پلەیەکی بێ هاوتای یەکسان ، ئەویش لە سەرەتای دەسپێکردنی شێوازی (جەنگەڵ)ە وە کە لە سی‌یەکاندا سەری هەڵدا تا تۆژینەوە ملحمیێکان کە هەندێ لە پارچە مۆسیقی‌یەکان واتای خۆیان پێ دەبەخشن وەك کۆنشرتۆی [فشلی کوتی و سەرجی شین ـ ١٩٤١ ـ] یان [ڕەش و قاوەیی و بێجی] کە سە مفۆنیایەکی ڕاستەقینەی پیا هەڵدەر بەپێست ڕەشەکانبوو . کاتێ پیاوانی جازی ئەوروپا خۆیان دی‌یەوە کە دورە پەرێزن لەو کانیاوەی کە سەرچاوەی ئیلهامیان بوو . زۆر بە گەرمی یەوە پاشگەز بوونەوە و گەڕانەوە بۆ ئەو باسانەی کەپێش شەڕ دانرا بوون یاخود هاتنو چەند داهێنانێکی بە برەوی تریان داهێنا هەروەکو چانجو داینهارت Django Reinhardt کە سەرکاری پێنجینیەکانی (یانەی گەرم) ی لە فەرەنسا ئەکرد ، هەمان ڕێبازی هەڵبژارد . دوا بەدوای شەڕي دووەمی جیهانیو کۆتایی هاتنی ، سەدەی سوینجیش کۆتایی پێهات ، بەلام لەئەوروپادا ماوەیەکی تریش درێژەی بە مانەوەی خۆی دا ئەویش فەزلی ئەگەرێتەوە ئەو تەشکیلاتە گەورانەی کە کاونت بازی Count Base (پیانۆ) ، یان چیمی لونسفورد Jimmy Lunce ford (کلارنێت و ساکسۆفۆن) ، یا دیوك ئالبختون (پیانۆ) پێکیان هێنا ، ئەم تەشکیلاتانەش لە تاك ژەنەرانی دا جیائەکرانەوە وەك لە ئاستی دیکس ستیورات Rex Stewart وە کوتی ویلیامز Cootie Williams (ترۆچێت) ، کولمان هوکنز Colemon hawkins و بین وبستر Ben Webster و چونی هودجز Johnny hodges (ساکۆفۆت) ، دیکی ویلز Dicky wells و تریکی سام ناتتون (ترومبۆن) ، تشیك دیب Chick webb و بیج سید کاتلیت Big Sid catlett

مقارع) ، . له واقیعـدا مۆسیقای جـاز بووه مۆسیقای نووسراوه و زیاتر ئاڵۆز ، لەبـەر ئەوە خوێندنەوەی سەرپێیی بە کۆمەڵ کەس کە ووریا بوونەوەی ئۆرلیانزی پێ جیا ئەکرایەوە ، بۆ ئـەو تیپانەی کە لە پانزە مۆسیقی ژەن زیاتر بوون نـە دەلوا . بەڵام خوێندنەوەی سەرپێی تاك تائەمڕۆش بەردەوامە وە هەر تاك ژەنێ بـە دەوری خـۆی کورسێ بە رێوە دەباو جڵەو بۆ ئیلهامات + بابەتـە تەوافقی و ئیقاعی یەکە بەر ئەدا کە تاکەکانی تـری تیپەکە پێشکەشی ئەکەن بە درێژایی ئەو کانەی ئەو تاکە دەوری خۆی ببینێ . لویـس ئارسـترو نگیش یەکێ بووە لەوانەی کە زۆر متمسك بوو بەو تەشکیلاتە بچووکەی کە لەپێنج یان حەوت مۆسیقی پێك ئەهات کەپێیان ئەوترا (پێنجی گەرم ، حەوتی گەرم) .

بەر سیلەو هەنجیری بۆگەن : ــ

ئەو شۆڕشەی ئەم بەرەیە بەرپایان کرد بووە شکاندنی ناحیەی ئیقاعی و دڕاندنی ئاواز وە زۆر جار دەنگـی پەڕگر و هەندێ جار تیژ ڕەویان ئەخستە ناو وە زۆر جاری تر لە ئاواز بۆ دانانی دائەماڵرا و لە بچـووك ترین بڕیارێك کە بدرابایە سەرپێچی ئەکرا . لـە دەوری دیـزی چیلیسـین Dizzy gillespie (ترۆمپێت ژەن) زۆر مۆسیقی تـر گرد بوونـەوە لەوانیش کینی کلارك (مقارع) ، تیواونیس مونـك (پیانو) ، شارلی پارکو (ساکسۆفۆت ئاڵتو ــ اعلی طبقه ــ) ، ئەم سیانە لە کەڵە پیاوانی بواری بی‌بوب be—bop ن ، بوب جۆرە مۆسیقایە کە ناوەکەی لە ئاوازە بە پەرۆشەکانەوە وەرگیراوە و دیـزی چیلیسپی زۆر لە پارچە مۆسیقی یەکانی خۆی پێوە سەرف کردووە . بە دەرچونی یەکەم قەوانی کـە [شەوێك لەتونس ، جیهانی باڵندە ، گەڕانەوە] بوو گێژاو و گەردەلوولی پڕ لە کۆسـبو سیخناخ و رۆژان بەردا بوو تا زۆری نەخایان گڕو پریشکی چۆنـاو هاورێیانی و دۆستانی ئەم جۆرە مۆسیقایە تا لـە ئاکاما لێکیچڕان و بوونە دوو بەرە بەرەی بەرسیلە کە لایەنگرانی بوب بوون وە بەرەی هەنجیری بۆگەن کە کۆمەڵێکی کلاسیکی نیکاری پەیوەندی پتەوی میانی بوب و جازیان ئەکرد . کاتێ کە شارل بارکر ساڵی ١٩٥٥ کۆچی دوایی کرد . ئەو سیانە ، دوو ساڵ پێش ئەو ڕووداوە لێکتری جیا ببوونەوە ، بەڵام ئارت بلاکی Art blackey و هاورێیانی ئەو میراتەی پەیام نێری جازیان زیندوو کردەوە .

کالیفۆڕنیای بوژاوە : ــ

مۆسیقی بچکۆلە سەریان هەڵدا کە زۆربەی ئەندامانی لە سپی‌یەکان بوون ، ئەمانە لە دەوری ستان چیتز Stan getz (ساکسوفون تینود ــ الطبقـه الثالثه ــ) و چیری مولیجـان Gerry muligan گرد بوونەوە و جۆرێکی نوێی لێدانی مۆسیقیـان هێنایە ئاراوە کە بە سوولی‌ی و هاوسەنگی و شتومال کاری و بوژاندنەوەیی جیائەکرایەوە ئەم جۆرە نـوێ یەی لێدان پێیان ئەووت جازی بوژێنەو کە دوایی‌ناونرا کناری رۆژ ئاوا ، ئەویش لە بەر دەرکەوتنە جوگرافی‌یەکەی ، وە هەر بە هەمان گیانەوە چوارینەکانی جازی کە لە ڕەشەکان پێك دەهاتن سەرکەوتنی خۆی وە دەست هێناو لە گـەڵ یەکەم هەنگاو نانیان بـۆ بەستنەوەیەك کە مەبـەستی‌یان بـە جەماوەرو تەوقیعاتی سوینجە وە تێر و تەسەل کردنی جازی رەسن ــ الاصلی ــ بووە بە یارمەتی هاو گونجان و لێکتری بەستنێك کە ڕاستەو خۆ سیما کلاسیکی‌یە ئەورووپی یەکە وەرگیرابێ . لە تالەکانی ئەم بوارەش چون لویس (پیانۆ) و میلت جاکسون (اهتزازات) کە جووت دانەری مۆسیقی و ستونی پتەوی ئەم جـۆرە تەشکیلاتە بوون .

جازی سەربەخۆ : ئایا ئەمە ڕزگار بوونە یاخۆ بەستنەوە ؟!

کارتێکردنی هەندێ لە وڵاتانی ئەفرۆ ئاسیاوی ــ ئەفەریقی و ئاسیایی ــ کە حوکمداریەتی خەیان وە دەست هێنا لە کۆتایی یە نجاکاندا ، یەکێ بوو لـە هۆ گرنکەکانی زیندوو بوونەوەی گیانی شۆڕشگێڕی لەلای زۆربەی گەنجەکانی پێـت رەش و هەسـت کردنییان بە بەش خوراوی یان‌و هەوڵدان بۆپـی ویستان بۆ خۆ جیاکردنەوەییـان لە سپی پێستی چەوسێنەر ، لە بەر ئەوە لە زۆربەی ئەو چالاکیانەی بەشداریان ئەکرد کە لە مەبەستی بە کارهێنانـی هێزو عونفە بۆ ڕزگار کردنییان ، وە زانیاریان بـە دژواری ژیان لە کۆمەڵگای سەرمایەداری ئەمەریکـی و دەوری تەکنۆلۆژیای تازە کە زیاتر دژ بە مـەردم بەکار ئەهێنرێ و شۆڕش گەلی ڤیتنامی و ترس لـە شۆڕشگێڕانی فەلەستین و قەبەی کارەساتی گیرو گرفتی فەلـەسـتین دوای شـەڕی ١٩٦٧ ،

دەنگدانەوەیەکی ڕامیاری مەلوس تازەیان ئاخنیە ناو جاز (شتی‌تازە) ، کە تیایدا سەرپێ‌پێزاڵە بەسەر دەف‌و تەواڤقی ئیقاعدا . ئارش تسبب (ساکسوفون تینور) و سیسل تیلور (پیانو) و ئارنیت کولمان (ساکسوفرت ئالت) دروست کراو لە پلاستیک پاڵەوانانی ئەم بوارە و توانیان بیگەیننە ئەو پەڕی مەبەست

جازی بەتاو :

مۆسیقای جاز بە زنجیرێکی لێك نەپچڕاو و درێژی بێ کۆتایی دائەنرێ ، وە نابێ وابزانین کە لەکۆتایی نزیک ئەبێتەوە،هەروەها بە وەدەرکەوتنی ڕەی شارلز Ray Charles نازناو بە زانا بەلگەیەکە بە دەستەوە بۆ ئەوەی کە مۆسیقای جاز تا ئێستاش لە توانای دا هەیە بگەڕێتەوە بۆ سەرچاوەکانی دۆخی دێرینی ، پێش ئەوەی ئالقەیەکی تر بچێتە سەر مێژووی ئەو زنجیرەیە ، بەلام بارو دۆخی ئێستای ناهەموارە زەمینەش بۆ وەدەر کەوتنی چەند ئەستێرەیەکی گەشەداری تر خۆش نی‌یە ، وە دوور نی‌یە کە هۆ بێت بۆ پێ ڕاوکە لەجێی خۆی مۆسیقای جاز لە دروست بوون‌و سەر هەڵدانیا مۆسیقای سەما بوو ، بەلام باج سەندن‌و هەندێ ئیلتیزاماتی قورس بووە هۆی داخستنی دەرگاکانی زوربەی سالۆنەکانی سەماکردن ، بەلام کاباری یەکان و تیاترۆخانەکانی شەوان بەسێ‌بی واتا ــ پیانۆ ژەن ــ ڕازی ئەبوون ، تا ئەمانیش وردە وردە بەرەو وون بوون ئەچوون ، لەبەر ئەوە ئەو شوێنانەی کە سەمای تیا بکرایە مایەوە سەرقەوان‌و تۆمارگاکانی ستریۆ بەوە زۆربەی مۆسیقی بە بلیمەتەکانیان ناچار بوون وازبهێنن‌و پەنا بەرنە بەرئیشی تر بۆ بەردەوامی ژیان.وەیەکێ لەوانەی کە زۆر گرنگی دا بەو بارە ئالۆزە میشیل پیرین بوو کە ووتویەتی (تیپە مۆسیقی‌یە گەورەکان ، ئەوانە تا ئێستاش ئیش ئەکەن ، زۆر کەمن (ئالینگون و بازی) لە شەش مانگ زیاتر لە ساڵێکدا ئیش ناکەن لە کاتێکدا کە نموونەی ئەم جۆرە تیپانە لەوەو پێش شەو بۆێرو پشودانیان نەبوو ، کەچی ئێستا بەس شەوانی پشووی هەفتەکان و هەندێ موناسەباتی وەك جەژنەکان‌و نومایشی مۆسیقی و ... ئەمانەش ئەوەندە زۆر نین و مۆسیقی‌یە کانیش ئەوەندە نەدەخرۆشان وەك لە بوونی سەما کەرانی تێکەلاو دەخرشان و هەروەها جولانیان‌و بەشداری لە ئیقاعە مۆسیقی‌یەکە ئەکرد .) ئەم بارە ئالۆزو دژوارە بەردەوامە مایەوە تا گەیشتە پلەیەك کە ڕێکخراوەی نهێنی پەیدا بوون ، جاك ئەندریە ناوی نابوون ــ مانیای جاز ــ کە ئەویش مەبەستی لەو ڕەخنە گرانەی کە بەڕێوەبەری هونەری کارگەکانی قەوان و دەرهێنەری لە ڕادیو تەلەفزێون وریکخەرەکانی ئاهەنگە مۆسیقی‌یەکان و بەڕێوەبەری گۆڤارە تایبەتی‌یە کانی ئەم لایەنە بوون ، وەئەم ریکخراوە نهێنانە جیاواز لە میانی جازی دروست و جازی نا دروست نەدەکرد ، دیارە کە ئەم گەڕە لاوژەیە زیاتر لە خزمەتی نا دروست دایەو ڕێژە یەکی‌زۆریش لە جەماوەری ئەسلی ڕەسەن ڕادەکێشێتە ناو ئەو وێنە کاریکاتێریانەی کە لو سلوبی هالیدای Hallyday و پرسلی Presley تەسیلی ئەکەن .

بەلام نابێ هێندە گوێ بدەینە ئەو فەرمانانەی کە بەسیلی و بێ گوێ پێ دان ئەبێت بە تووشی مۆسیقای جازەوە . چونکە تەمەنی جاز لە سێ چارەکە سەدە تێ ناپەڕێ ، ئەمەش . بە تەمەنێکی درێژ دانارێ بۆ مۆسیقایەکی زیندوو . لە کۆتایی‌دا بۆچوونی هیوج باناسییە Hugues Panas دەخەینە ڕوو کە ووتوویەتی [زۆر جار هەست ئەکەین کە مێژووی جاز هێشتا لە سەرەتایدایە] .

پەراوێز :

١ ــ ڕیتم = زمن وە زەمەنی مۆسیقی بریتی یەلە : ــ
ڕۆند ، بلانش ، نوار ، کروش ، دبل کروش ، تربل کروش ، کواتر بل کروش .

٢ ــ مایستر = ضابط الایقاع

٣ ــ گۆڤاری الهدف ...٢٠٠ ژمارە ٣٥ سالی یەك لا ٦٨٥ ــ ٦٩٠ .

E
t
C
P
P
O